

MATERIJALNI IZVORI ZA VOĐENJE OPŠTENARODNOG ODBRAMBENOG RATA

Razvoj nauke, tehnike i tehnologije, posebno u oblasti naoružanja i vojne opreme, omogućuje proizvodnju ratnih sredstava strahovite moći uništavanja žive sile i materijalnih resursa. Uporedo sa ovim razvojem, i u određenoj srazmeri, raste i potrošnja raznovrsnih ratnih materijala i sredstava još u miru, što bi naročito došlo do izražaja u ratu. Ovo stvara nove probleme prilikom obezbeđivanja i pripremanja materijalnih izvora, kako bi oni u eventualnom ratu mogli da zadovolje sveukupne potrebe oružanih snaga i svih drugih aktivnosti društva, koje ono čini, u izuzetno teškim uslovima, u svrhu uspešnog vođenja rata.

U ovom napisu nećemo razmatrati oblike i metode zahvatanja dela nacionalnog dohotka, kao što su: porezi, takse, zajmovi, hartije od vrednosti, štampanje novčanica i sl., kojima se obezbeđuju sredstva za ratne izdatke, već ćemo pokušati da identifikujemo izvore u naturalnom obliku, njihovo stvaranje i pripremanje za podršku oružanih snaga, drugih društvenih faktora i društva u celini, u opštenarodnom odbrambenom ratu — saglasno koncepciji ONO.

Savremeni rat, podrazumevajući opštenarodni odbrambeni, zahteva ogromne količine materijalnih dobara najraznovrsnijeg asortimana. Uspeh u oružanoj borbi i svim drugim oblicima otpora zavisi, između ostalog, i od postojanja materijalnog faktora koji treba da oružanim snagama i nosiocima ostalih oblika otpora obezbedi izvore snabdevanja, neophodne za borbu, život i rad. Obezbeđenje takvih materijalnih uslova je vrlo obiman i složen zadatak, na kome se, po koncepciji ONO, moraju da angažuju svi društveni činioci.

Materijalni faktor za vođenje opštenarodnog rata obuhvata sve društvene resurse i aktivnosti usmerene na zadovoljavanje ratnih potreba, bez kojih se život i rad oružanih snaga i nosilaca drugih oblika otpora ne bi mogli da organizuju i sprovode. Tu spadaju izvori sirovina, repromaterijala i gotovih proizvoda, kao i privredne delat-

nosti koje kontinuirano obezbeđuju ove izvore. Materijalne rezerve, u svim neophodnim vrstama dobara i različitom stepenu dograđenosti, imaju naročiti značaj. Rezerve gotovih proizvoda, rezervnih delova, podsklopova i sklopova su od velike važnosti za redovno snabdevanje u početnom periodu rata, a rezerve u sirovinama i re-promaterijalima, posebno u onima kojih nema u zemlji, ili barem ne u dovoljnim količinama, igraju izuzetnu ulogu u organizovanju odgovarajuće proizvodnje u ratu. Takve rezerve, mada to opterećuje nacionalnu privredu, moraju se u najnužnijem obimu obezbediti još u vreme mira i u periodu neposredne ratne opasnosti. Međutim, to ne znači da se u ratu neće koristiti mogućnosti uvoza potrebnih sredstava i materijala, odnosno i na to osloniti kao na jedan od izvora snabdevanja.

Osnovni faktori koji utiču na naša rešenja za obezbeđivanje materijalnih izvora u opštenarodnom ratu sadržani su u: a) koncepciji opštenarodne odbrane; b) samoupravnom društveno-ekonomskom i političkom sistemu, i c) nameni, organizaciji i upotrebi oružanih snaga.

KONCEPCIJA ONO I MATERIJALNI IZVORI

Naša koncepcija, kao globalna strategija i pogled na vođenje opštenarodnog odbrambenog rata, polazi od obaveza i prava svih subjekata našeg društva, od radnog čoveka, građanina, radnih i drugih organizacija i društveno-političkih zajednica, koji treba da se organizuju i pripremaju kako bi uspešno mogli da vode oružanu borbu i sve druge oblike otpora, na celoj teritoriji zemlje i u svim uslovima, sa osnovnim ciljem — odbrane samoupravnog, društveno-ekonomskog i političkog sistema, nezavisnosti, suvereniteta i integriteta svoje zemlje. To je polazna osnova u pripremanju i funkcionisanju svih društvenih delatnosti, pa i onih čijim aktivnostima se organizuju, pripremaju i funkcionišu materijalni izvori. Obaveza i pravo svih subjekata društva na organizovano pripremanje za odbranu i vođenje, u slučaju oružane agresije, oružane borbe i drugih oblika otpora, pretpostavlja isti odnos i u oblasti pripremanja, obezbeđivanja i funkcionisanja materijalnih izvora, neophodnih za podršku te borbe i drugih oblika otpora. Prema tome, principi koncepcije ONO opredeljuju organizovanje materijalnih izvora u opštenarodnom ratu, kao i pripreme mere koje se u miru sprovode radi funkcionisanja tih izvora u ratu.

Svi faktori samoupravnog društva, celokupna njegova struktura i delatnosti predstavljaju delove jedinstvenog sistema ONO. Obaveza obezbeđivanja materijalnih izvora za vođenje opštenarodnog

rata je jedna od društvenih delatnosti, čije aktivnosti se sprovode na svim nivoima društvene organizacije, u skladu i u okviru jedinstvenog sistema, a zavisno od obaveza, prava i odgovornosti svakog nivoa. Mi nemamo neki centralizovani organ koji bi bio jedini i isključivi organizator materijalnih izvora za opštenarodni rat i koji bi sam za to snosio odgovornost, već se svi društveni subjekti — radne organizacije, društveno-političke zajednice, kao i izvršni državni organi (u sklopu svojih funkcija, aktivnosti, prava i odgovornosti) — pripremaju u miru za svoje delovanje i funkcionisanje u ratu; u okviru toga i na isti način oni pripremaju materijalne izvore i odgovorni su za njihovo funkcionisanje u ratu. Pripremljenost svih faktora i delatnosti društva treba da obezbedi najbolje moguće uslove, prvenstveno za uspeh u oružanoj borbi, kao i drugim oblicima otpora. Što bolja pripremljenost materijalnih izvora u miru jedan je od bitnih činilaca za njihov brz prelazak na ratni kolosek i njihovo funkcionisanje u podršci opštenarodnog rata.

Naša nesvrstana pozicija u međunarodnim odnosima, politika koju vodimo i specifičan geostrategijski položaj, upućuju na to da se prilikom organizovanja materijalnih izvora oslanjamo, u prvom redu, na sopstvene mogućnosti i resurse. Imajući to u vidu, pripremanje i organizovanje ekonomskog potencijala i programiranje razvoja privrede, kao i drugih društvenih delatnosti, mora akceptirati i zahteve u oblasti pripremanja materijalnih izvora za opštenarodni rat. Pored toga što se, iz objektivnih razloga, oslanjamo na sopstvene mogućnosti, koncepcija ONO realno pretpostavlja da će opštenarodni rat biti dugotrajan i iscrpljujući, pa se tome mora prilagoditi i pripremanje i organizovanje ekonomskog potencijala, a u okviru toga i materijalnih izvora.

Sopstveno iskustvo, kao i ono drugih zemalja, ukazuje na stalnu opasnost od vojno-političkog i ekonomskog pritiska na našu zemlju, sa težnjom da se, između ostalog, dezorganizuje ekonomski potencijal, a unutar njega i materijalni izvori opštenarodnog rata. Ovo sve sa ciljem da se naš otpor u slučaju oružane agresije učini manje efikasnim. To nameće potrebu i obavezuje da naš društveno-ekonomski sistem bude elastičan, otporan i sposoban da brzo i efikasno reaguje radi zaštite ekonomskog potencijala, pa i materijalnih izvora opštenarodnog rata.

Ratna tehnika i drugi uslovi, koje bi eventualni agresor imao, ukazuju na to da će on težiti iznenađenju. Naš društveno-ekonomski sistem, s obzirom na ovu okolnost, mora biti sposoban da se zaštiti od toga i da na najmanju meru svede njegove posledice. Veći stepen organizovanosti i pripremljenosti materijalnih izvora opštenarodnog

rata, pored toga što povećava našu spremnost i sposobnost za odbranu, doprinosi i obezbeđenju od tog iznenađenja.

S obzirom na izneto, proizlazi da koncepcija ONO traži visok stepen organizovanosti svih faktora i delatnosti društva za opštenarodni rat, a posebno materijalnih izvora, na koje će se svi faktori društva, a posebno oružana borba i drugi oblici otpora, oslanjati u svim uslovima i na čitavom ratištu.

SAMOUPRAVNI DRUŠTVENO-EKONOMSKI I POLITIČKI SISTEM I MATERIJALNI IZVORI ONOR-a

Naš samoupravni društveno-ekonomski sistem obezbeđuje jedinstvene materijalne uslove za vođenje opštenarodnog rata za sve faktore društva, što znači da su oni realizatori jedinstvenih materijalnih uslova opštenarodne odbrane, odnosno da nema drugih faktora izvan, niti posebnih unutar društveno-ekonomskog sistema čija bi to bila isključiva odgovornost. Svoju funkciju nosioca jedinstvenih materijalnih uslova opštenarodne odbrane naš društveno-ekonomski sistem izvršava u vreme mira i u doba rata. Ukoliko tu svoju funkciju uspešnije izvršava, utoliko više potvrđuje sebe i doprinosi afirmaciji samoupravljanja.

Svaki faktor društveno-ekonomskog sistema odgovoran je da, u granicama zakonima utvrđenih prava i odgovornosti, planira i realizuje mere u okviru jedinstvenih materijalnih uslova. Jedan od najvažnijih elemenata ovih uslova su planovi društveno-ekonomskog razvoja, koje u okviru svoje nadležnosti utvrđuju društveno-političke zajednice, radne i druge organizacije. Ovim planovima utvrđuju se mere i postupci za obezbeđivanje materijalnih izvora opštenarodnog rata. Budući da je opštenarodna odbrana uslov za opstanak i ujedno obaveza svih faktora, planiranje materijalnih uslova, posebno materijalnih izvora i njihova realizacija, od ogromnog je značaja i jedan je od najvažnijih zadataka svakog činioca društveno-ekonomskog sistema ponaosob.

Samoupravni društveno-ekonomski sistem, kada se radi o obezbeđivanju materijalnih izvora za opštenarodnu odbranu u okviru postojećih opštih materijalnih uslova, treba da uzme u obzir nekoliko veoma značajnih elemenata:

a) Tržišni uslovi u miru u najvećoj meri opredeljuju angažovanje sredstava, dok u opštenarodnom ratu uticaj tržišta se smanjuje, a prioritet dobija zadovoljavanje potreba opštenarodne odbrane;

b) Sve potrebe opštenarodne odbrane nemaju isti značaj. Prioritet imaju sredstva za vođenje borbenih dejstava, kao što su: naoru-

žanje, municija, minsko-eksplozivna sredstva, vojna oprema i rezervni delovi, kao i dobra neophodna za podmirivanje osnovnih životnih potreba žive sile. To, međutim, ne znači zanemarivanje dobara neophodnih za život i rad svih faktora društva, već davanje, u skladu sa mogućnostima, većeg značaja onome što je za društvo u celini, u određenom stanju, najvažnije;

c) Uslovi u kojima se vodi opštenarodni rat nalažu da radne organizacije i uže društveno-političke zajednice, u okviru jedinstvenih materijalnih uslova, dobiju veći stepen samostalnosti i odgovornosti, uključujući i prava (i odgovornost) širih društveno-političkih zajednica, koja, iz objektivnih razloga, u posebnim okolnostima ne mogu da realizuju. Inače, šire društveno-političke zajednice imaju uglavnom usmeravajuću ulogu, odnosno obavezu i pravo da usmeravaju materijalne izvore prema težištima otpora i veće potrošnje;

d) Potrebe opštenarodnog rata objektivno idu ispred mogućnosti za njihovo zadovoljavanje. Taj raskorak u ratnim uslovima biće sve veći. Međutim, društveno-ekonomski sistem, ekonomska politika, kao i programi stvaranja i obezbeđivanja materijalnih izvora, kako u miru tako i u ratu, moraju da taj raskorak svedu na što manju meru i da iznalaze i ostvaruju najracionalnija i optimalna rešenja. Mada će se materijalni izvori u toku rata smanjivati, borbena dejstva, i svi drugi oblici otpora, izvođiće se još većom upornošću, uz prilagođavanje onakvim materijalnim izvorima koje nam može da obezbedi ekonomski potencijal zemlje u datim uslovima;

8 → e) Pripremanje i organizovanje materijalnih izvora za opštenarodni rat posebno je otežano usled različite razvijenosti pojedinih delova naše teritorije. Nedovoljno ekonomski razvijeni delovi ili regioni, u sadašnjoj fazi, objektivno ne mogu da obezbede dovoljne materijalne izvore za podmirenje potreba u opštenarodnom ratu, a to su upravo oni delovi i regioni koji pružaju pogodnije uslove za odbranu. Ovo nas obavezuje da još za vreme mira, kroz programiranje privrednog razvoja, odnosno kroz planove društveno-ekonomskog razvoja, obezbedimo brži ekonomski rast ovih područja a, u okviru toga, i odgovarajuće materijalne izvore opštenarodne odbrane.

NAMENA, ORGANIZOVANJE I UPOTREBA OS I NJIHOV UTICAJ NA MATERIJALNE IZVORE

Oružane snage su nosilac oružane borbe, osnovnog i najvažnijeg oblika otpora, i stoga daleko najveći potrošač raznovrsnih sredstava, u okviru celokupne društvene potrošnje u opštenarodnom ratu. Oružana borba se vodi svim raspoloživim sredstvima i svuda

(na kopnu, u vazduhu, na moru i pod vodom). Stoga oružanim snagama treba obezbediti materijalne izvore koji će najpotpunije zadovoljiti njihove sveukupne potrebe.

Uticaj OS na materijalne izvore, njihovu organizaciju, asortiman i obim, može se potpunije sagledati kroz analizu nekoliko najbitnijih elemenata, kao što su: faktor čovek; savremenost, raznovrsnost i masovnost ratne tehnike; namena OS za vođenje svih vrsta borbenih dejstava; dejstva strategijskih grupacija i dejstva u pozadini neprijatelja.

Faktor čovek je osnovni činilac i ima dominantnu ulogu u vođenju oružane borbe, bez obzira na nivo ratne tehnike koju koristi (kojom rukuje). Psihofizičko stanje i kondicija ovog faktora imaju velikog uticaja na uspešno vođenje oružane borbe. Materijalni izvori, po svojoj strukturi i obimu, moraju da zadovolje osnovne potrebe čoveka radi njegovog što potpunijeg angažovanja u izvršavanju borbenih zadataka i što normalnijeg života i rada u izuzetno teškim uslovima.

Savremenost, raznovrsnost i masovnost ratne tehnike. Zavisno od intenziteta ratnih dejstava, ratna tehnika se pojavljuje kao ogroman potrošač ratnog potrošnog materijala širokog asortimana. Pretpostavka za namensku upotrebu ove tehnike su odgovarajući izvori materijalnih sredstava, dovoljni da podmire njihovu potrošnju u svim uslovima i na svim mestima gde se dejstva izvode.

Oružana borba je sveobuhvatna i uključuje u sebe sve vrste dejstava i najraznovrsnije borbene zadatke na svakom mestu i u svako vreme kroz ceo opštenarodni rat. Takvoj njenoj nameni neophodno je obezbediti i analognu podršku, tj. redovno snabdevanje, što se može postići organizovanim i obezbeđenim materijalnim izvorima na čitavom ratištu, u svako vreme i na svakom mestu.

Borbena dejstva krupnijih razmera (ofanzivnog ili defanzivnog karaktera) karakterišu se silinom, brzinom i odlučnošću, a izvode na frontu i u pozadini neprijatelja. Iako mogu biti ograničena po prostoru i vremenu, uz primenu raznovrsnih oblika borbenih dejstava različitog intenziteta, ona postavljaju zahtev za najkompleksnijim rešavanjem problema grupisanja svih materijalnih izvora, kao i za njihovo najracionalnije korišćenje.

Dejstva u pozadini neprijatelja, uz primenu najraznovrsnijih oblika manevara, iznenađenja, kratkih ali snažnih udara, odvojena po prostoru i vremenu, uz visok stepen samostalnosti, i usmerena jedinstvenom opštem cilju, zahtevaju obezbeđenje materijalnih izvora u najnužnijem obimu, bez čega bi njihova efikasnost bila zna-

tno umanjena. Ti izvori treba da budu organizovani prvenstveno u okviru teritorije na kojoj se ova dejstva izvode.

Oružana borba, tj. svi njeni oblici, kao i svi drugi oblici otpora su u vrlo visokom stepenu zavisni od materijalnih uslova u kojima se izvode. Budući da su OS i nosioci ostalih oblika otpora daleko najveći potrošači u celokupnoj društvenoj potrošnji, obezbeđenje materijalnih izvora za podršku oružane borbe i ostalih oblika otpora je, bez sumnje, jedan od najznačajnijih zadataka našeg samoupravnog društva.

MATERIJALNE REZERVE

Materijalne rezerve, kao izvor za snabdevanje i podršku opštenarodnog rata, čine svi gotovi proizvodi, sirovine i repromaterijali koje smo pripremili i kojima raspolažemo u momentu prelaska iz mirnodopskog u ratno stanje. One se formiraju i održavaju na svim nivoima društva. Na nivou radnih organizacija i individualnih proizvođača to su robni fondovi i zalihe repromaterijala, a na nivou društveno-političkih zajednica — tržišne i stalne robne rezerve. Ovako formirane rezerve imaju dvostruku ulogu: s jedne strane, služe za intervenciju društva na tržišna kretanja i obezbeđuju kontinuirani tok društvene reprodukcije, a, s druge, predstavljaju pouzdani izvor za podršku opštenarodnog rata.

Veliki utrošak materijalnih sredstava svih vrsta u ratnim uslovima, kao i smanjene mogućnosti da se u tim uslovima proizvodnjom, uvozom i opravkama dođe do potrebnih materijalnih sredstava, zahtevaju da se još u vreme mira pripreme što veće rezerve. Tu se postavlja pitanje kolike materijalne rezerve je objektivno moguće i potrebno imati?

Materijalne rezerve čine određenu količinu ljudskog rada, sadržanog u gotovim proizvodima, sirovinama i repromaterijalima, koja je izdvojena za određeno vreme iz procesa društvene reprodukcije. Nivo tog izdvajanja je objektivno uslovljen neophodnošću kontinuiranog toka u svim fazama reprodukcije, odnosno potrebom da se u slučaju poremećaja i nestabilnih kretanja u proizvodnoj i prometnoj fazi blagovremeno i na adekvatan način reaguje i usmerava ukupno kretanje u željenom pravcu. Svako izdvajanje iznad objektivno uslovljenog, gledano samo sa ekonomskog aspekta, daje negativne efekte na privredni rast. Međutim, ekonomska strana nije, niti može biti, jedino opredeljujuća u današnjim uslovima egzistencije društva i konstelacije međunarodnih odnosa. Vojni faktor ima u tome

značajnu ulogu i težinu, posebno kod najrazvijenijih država, koje su na čelu antagonističkih blokova, tj. kod glavnih nosilaca opšte trke u naoružavanju. No, i u ovim ekstremnim slučajevima, a to se odnosi i na sve ostale, postoji granica do koje se može ići u stvaranju zaliha naoružanja, ratnog materijala i ostalih materijalnih sredstava, potrebnih za vođenje rata u savremenim uslovima. Granice rezervi determinisane su: a) stepenom neophodnog privrednog rasta, koji rezultira iz unutrašnjih uslova i potreba, kao i opšteg međunarodnog privrednog rasta, i b) međunarodne politike i konstelacije odnosa, te karaktera, namene i, u tom kontekstu, potreba oružanih snaga.

Nijedna zemlja, bez obzira na raspoložive resurse i privredni potencijal, ne može da obezbedi materijalne rezerve u miru na koje bi se mogla isključivo da osloni u ratu, već mora računati i sa ostalim izvorima, u prvom redu sa proizvodnjom, pripremajući je da u posebnim uslovima što normalnije funkcioniše. Naša zemlja čini napore, u okviru svojih materijalnih mogućnosti, u stvaranju materijalnih rezervi za obezbeđenje potreba opštenarodnog rata, i to na način da ovo ne izazove poremećaje i teškoće u funkcionisanju proizvodnje i potrošnje, odnosno da to ne ugrozi neophodni privredni rast. Razvoj proizvodnih snaga zemlje realna je pretpostavka za potpunije zadovoljavanje materijalnih potreba društva u oblasti priprema za opštenarodnu odbranu u doba mira i u toku rata.

PODELA MATERIJALNIH REZERVI

Podela materijalnih rezervi izvršena je prema važnosti određenih proizvoda, odgovornosti za njihovo stvaranje i prema tome da li se radi o pokretnim ili stacionarnim rezervama.

Po važnosti materijalne rezerve svrstane su u dve grupe. Prvu čine sredstva koja presudnije utiču na borbu, život i rad OS, kao nosioca oružane borbe. Tu spadaju: naoružanje, municija, minsko-eksplozivna sredstva, vojna oprema i rezervni delovi, pogonski materijali i maziva, artikli ishrane i lekovi. Druga grupa obuhvata materijalna sredstva, kao što su: razna oprema, mašine i uređaji, alati i instrumenti, sirovine i repromaterijali za proizvodnju, razni potrošni materijali i sl. S obzirom na potrebu i značaj pojedinih ovih sredstava, sa stanovišta NO, određuju se i njihove količine koje u vreme mira treba obezbediti za određeni period rata. Obično se te količine proračunavaju prema potrebama za određen broj dana rata.

Po odgovornosti za njihovo stvaranje, materijalne rezerve se dele na one za koje je odgovorna federacija (stalne robne rezerve

za potrebe NO); republike i pokrajine (materijalne rezerve za potrebe TO i drugih velikih potrošača); ostale političko-teritorijalne jedinice i radne i druge organizacije (tekuće rezerve u robnim fondovima).

Političko-teritorijalne jedinice, svojim odlukama i planovima društveno-ekonomskog razvoja, utvrđuju količine i strukturu svojih materijalnih rezervi i obezbeđuju izvore finansiranja, obuhvatajući potrebe svih korisnika na svojoj teritoriji. Organi uprave političko-teritorijalne jedinice odgovorni su za izvršavanje svih zadataka u vezi sa obezbeđivanjem materijalnih rezervi.

Podela na pokretne i stacionarne materijalne rezerve izvršena je sa gledišta njihove trenutne sposobnosti za promenu mesta. Tako, na primer, postoje materijalne rezerve koje su u svakom trenutku pripremljene za pokret i one u skladištima. Načelno, pokretne materijalne rezerve su u jedinicama OS. Krupniji sastavi OS imaju deo pokretnih rezervi i deo u skladištima. Ostale materijalne rezerve su nepokretne i raspoređuju se tako da, prema operacijskim planovima, mogu najbolje da posluže svojoj nameni.

Razmeštaj i lokacija materijalnih rezervi, s gledišta narodne odbrane, vođenja oružane borbe i svih drugih oblika otpora, imaju prvostepenu važnost. Lokacija rezervi treba da ispuni dva osnovna zahteva: prvo, one treba da su razmeštene u regionima i na pravcima koji će omogućiti što normalnije i racionalnije snabdevanje svih potrošača, a u prvom redu oružanih snaga i, drugo, da su dovoljno zaštićene od neprijateljskog dejstva. Za sve rezerve teško je još u miru ispuniti ove osnovne uslove. Međutim, u pogledu rezervi koje se pripremaju za OS, ovi uslovi moraju, bez izuzetka, da budu ispunjeni. Ostale rezerve — koje će u daljem toku oružane borbe služiti za podršku OS i svim ostalim faktorima društva, a nisu tako razmeštene, i koje je objektivno, iz ekonomskih i drugih razloga, nemoguće u miru u celini locirati prema iznetim uslovima — u periodu neposredne ratne opasnosti, mobilizacije, pa i u početnom periodu rata, odnosno sve dok okolnosti to omogućavaju, evakušu se (na osnovu planova evakuacije) u najvećem mogućem obimu u dubinu teritorije.

Materijalne rezerve koje se neće moći da evakušu po utvrđenim planovima, raspoređuju se i obezbeđuju na određenoj teritoriji, uključujući i njihovu podelu stanovništvu, tako da ne padnu u ruke neprijatelju. Pri tome treba voditi računa da će se oružana borba, i svi drugi oblici otpora, voditi i na privremeno zaposednutoj teritoriji i da će ove rezerve služiti nosiocima te borbe i otpora kao izvor snabdevanja. U krajnjem slučaju, kao poslednja mera, pristupilo bi se

uništavanju svega onoga što bi moglo da posluži neprijatelju za njegovu snabdevanje i što bi mu, na bilo koji način, olakšalo postizanje ciljeva.

Bez obzira na to što se ne može raspolagati materijalnim rezervama koje su neophodne za ceo period opštenarodnog rata, samoupravno društvo raspolaže ogromnim količinama materijalnih sredstava. Sa stanovišta narodne odbrane najveća je veština da se do krajnjih granica racionalno iskoristi sve što se ima, kako bi se doprinelo efikasnosti otpora, a posebno oružane borbe.

Budući da se materijalne rezerve u vreme mira ne mogu da obezbede u dovoljnim količinama za ceo period rata, neophodno se treba u ratu oslanjati i na ostale izvore, a u prvom redu na odgovarajuću proizvodnju.

PROIZVODNJA

Proizvodnja, kao materijalni izvor za vođenje opštenarodnog rata, omogućava određen stepen samostalnosti i oslanjanje na sopstvene izvore i mogućnosti. Ukoliko se proizvodnja bolje organizuje, primenjivanjem oblika koji su u uslovima opštenarodnog rata mogućni, utoliko će oružana borba i drugi oblici otpora imati sigurniji materijalni oslonac.

Realno je očekivati da će proizvodni potencijal u uslovima opštenarodnog rata biti znatno smanjen i da će proizvodnja složenih materijalnih sredstava, koja zahtevaju šire povezivanje proizvođača i veći asortiman kritičnih sirovina i repromaterijala, biti otežana. Ovo se može ublažiti punim iskorišćavanjem svih raspoloživih kapaciteta u periodu neposredne ratne opasnosti, mobilizacije, pa i u početnom periodu rata, kao i adekvatnim pripremama svih oblika proizvodnje. Organizovanje i funkcionisanje proizvodnje u ratu jedan je od najtežih zadataka našeg samoupravnog društveno-ekonomskog sistema. Bez odgovarajućih priprema u miru, kroz propise i druga pravna akta kojima se reguliše ratni privredni sistem (i u tom okviru utvrđuje ponašanje svih njegovih subjekata), kroz planove proizvodnje i druga dokumenta, u kojima radne organizacije i društveno-političke zajednice razrađuju i utvrđuju mere i postupke za pripremu i realizaciju proizvodnje u miru, u periodu neposredne ratne opasnosti i mobilizacije, kao i u ratu na celom ratištu i u svim situacijama, organizovanje proizvodnje je nemoguće. Različite oblasti proizvodnje, a unutar njih i pojedine grane, imaju svoje posebne karakteristike.

Savremena industrijska proizvodnja se karakteriše širokom podjelom rada i kooperativnim povezivanjem velikog broja proizvođača unutar zemlje, pa i šire — u međunarodnim razmerama. Njena osnova je energetska i sirovinska baza.

Najvitalnijem delu, sa stanovišta NO, proizvodnji naoružanja i vojne opreme — zbog oslanjanja u prvom redu na sopstvene mogućnosti, posvećuje se izuzetna pažnja. Planovima proizvodnje utvrđuju se potrebne količine sirovina i repromaterijala, energetske izvore, količine gotovih proizvoda i određuju radne organizacije-proizvođači, kojima se dostavljaju proizvodni zadaci i kontrolišu njihove pripreme u miru za proizvodnju u ratu. Proizvodnju mogu da realizuju radne organizacije koje za to imaju odgovarajuću opremu, stručan kadar i druge uslove.

Realno je pretpostaviti da će industrijska proizvodnja i u svom najvitalnijem delu biti otežana, pa na nekim mestima čak i privremeno ili za duže vreme obustavljena. Da bi se obezbedila proizvodnja naoružanja i vojne opreme još u miru, potrebno je izvršiti planske pripreme za ostale oblike proizvodnje, kao što su: poluindustrijska, improvizovana i zanatska. Ovi oblici organizuju se na celoj teritoriji, od delova radnih proizvodnih organizacija pa do radionica koje se za to mogu osposobiti.

U svim granama industrije dolazi do sužavanja proizvodnje u asortimanu proizvoda široke potrošnje, koji su u ratu značajni za potrebe oružane borbe i drugih oblika otpora, kao i za nastavljanje i odvijanje proizvodnje na određenom nivou. Po granama posmatrano, to bi uglavnom bili proizvodi metalne industrije: neborbena vozila, razne mašine, alati i razni instrumenti; elektroindustrije: elektromašine, radio, telefonski i telegrafski uređaji, instalacije, kablovi, akumulatori i sl.; hemijske industrije: lekovi, sredstva za zaštitu, čišćenje i higijenu, boje i lakovi, plastične mase i veštačka vlakna; industrije nafte: sva goriva i maziva; tekstilne, kožne i industrije gume: raznovrsni proizvodi, a naročito zavojni materijali i nepromotivne tkanine; prehrambene industrije: sav asortiman osnovnih životnih potreba; industrije nemetala: elektrode, soli, stakla i dr.; drvene industrije: rezana građa i montažni objekti; industrije papira: razna ambalaža i potrošni materijali i proizvodi filmske industrije.

Društveno-političke zajednice su odgovorne za ovu proizvodnju koja treba da podmiruje sve društvene potrebe, uključivši i OS. Svojim planovima proizvodnje one utvrđuju šta će proizvoditi i u kojim količinama, razvrstavajući radne organizacije-proizvođače po značaju

i kontrolišući pripreme u miru za proizvodnju u ratu. I za njihovu proizvodnju pripremaju se ostali oblici (poluindustrijska, improvizovana, zanatska i kućna radinost) na celom ratištu, tako da ta proizvodnja može funkcionisati u svim uslovima, pa i na teritoriji pod kontrolom neprijatelja. Kod nekih grana industrije kao što su: tekstilna, kožna, hemijska, prehrambena i drvna relativno je lakše organizovati ovu proizvodnju, što važi i za proizvodnju građevinskog materijala, jer je materijalna baza razgranata. Za ostale grane (metalnu, elektro, nafte, papira i dr.) mogućnosti za proizvodnju ostalih oblika su daleko manje, a proizvodnja nekih sredstava čak i nemoguća.

Industrijska proizvodnja ostalih proizvoda široke potrošnje, koji su sekundarnijeg značaja za oružanu borbu i druge oblike otpora, odvijace se prema mogućnostima i kada to uslovi dopuštaju.

Značajan činilac za podmirivanje potreba nosilaca oružane borbe i drugih oblika otpora su radne organizacije uslužnog karaktera, koje su više ili manje rasprostranjene po čitavoj državnoj teritoriji. Njihova priprema za pružanje najraznovrsnijih usluga na teritoriji svih opština i mesnih zajednica obezbeđuje najširi oslonac OS i drugim faktorima društva.

POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA

Poljoprivredna proizvodnja ima svojih specifičnosti, kako u organizaciji i tehnološkom procesu tako i u pogledu zadovoljavanja ljudskih potreba i obezbeđenja sirovinske baze za prehrambenu industriju. Ona je ograničena po prostoru i još uvek, što bi naročito došlo do izražaja u težim uslovima, u velikoj meri zavisi od klimatskih prilika. U zadovoljavanju ljudskih potreba njena uloga se svodi na održavanje životnih funkcija i reprodukovanje radnih sposobnosti.

Dugotrajni i iscrpljujući rat smanjiće poljoprivrednu proizvodnju, osobito u manje bezbednim poljoprivredno razvijenim regionima. Stoga razvoj poljoprivredne proizvodnje u brdsko-planinskim područjima i u dubini ratišta, naročito ratarskih kultura: pšenice, kukuruza, ječma, raži, krompira i pasulja, zaslužuje pažnju i ulaganje svih političko-teritorijalnih jedinica, radnih organizacija, a i oružanih snaga. Ulaganjima na ovim područjima, gde je inače poljoprivreda ekstenzivna i naturalna, može se znatno razviti proizvodni potencijal u ratarskoj i stočarskoj proizvodnji. To će ne samo stvoriti izvore za oslonac u opštenarodnom ratu već će ove krajeve u određenom stepenu izvući iz zaostalosti. Planovi društvenog razvoja na

svim nivoima, kao i ekonomska politika, treba da obezbede razvoj u ovom smislu.

Društveno-političke zajednice usmeravaju (ratnim planovima) poljoprivrednu proizvodnju i brinu se o neprekidnosti toka reprodukcije kod radnih organizacija i individualnih poljoprivrednih proizvođača, čiji će doprinos u snabdevanju poljoprivrednim proizvodima u ratnim uslovima biti značajan.

OSTALI MATERIJALNI IZVORI

U ostale izvore svrstali bismo uvoz, opravke i remont i ratni plen. Svaki od njih je specifičan po sadržini i po mogućnostima korišćenja.

Uvoz može, ali i ne mora, da predstavlja pouzdan izvor za vođenje opštenarodnog rata. Sve zavisi od uslova u kojima se rat vodi, a i od uspeha u oružanoj borbi. Već je naglašeno da ćemo se mi u prvom redu oslanjati na sopstvene proizvodne snage. Međutim, mi se nećemo odreći ni ovog izvora — ukoliko to prilike dozvoljavaju i ako se on može obezbediti bez ikakvih političkih uslova. U svakom slučaju, ovaj izvor će se koristiti do maksimuma u periodu neposredne ratne opasnosti i mobilizacije, ubrzavajući uvoz po već sklopljenim aranžmanima i ugovorima. To bi bio jedan od značajnih dataka naših predstavnika u inostranstvu.

U opštenarodnom ratu prvenstveno će se uvoziti naoružanje i vojna oprema, sirovine i repromaterijali za njihovu proizvodnju u zemlji, kao i rezervni delovi. Uslovi ONOR-a zahtevaju da se za uvoz osposobe, pored organa federacije, i organi užih društveno-političkih zajednica, i to po konkretnim uvoznim poslovima za koje ih ovlasti nadležni organ federacije za uvoz.

Opravke i remont su stalan i pouzdan materijalni izvor. Održavanje materijalnih sredstava u ispravnom stanju i njihovo osposobljavanje za upotrebu, pored toga što predstavlja osnovni element borbene gotovosti jedinica OS i radne sposobnosti radnih organizacija, smanjuje i pritisak na ostale izvore. Smanjenjem proizvodnje i utroškom materijalnih rezervi u ratu, brzo i efikasno dovođenje naoružanja i ratne tehnike u stanje upotrebe imaće u dosta slučajeva prednost nad popunom iz ostalih izvora.

Opravkama i remontu u OS poklanja se posebna pažnja. Službe: tehnička, vazduhoplovno-tehnička, mornaričko-tehnička i intendantska imaju, pored snabdevanja, kao svoju osnovnu funkciju i opravke i remont materijalnih sredstava, čiji su materijalni i teh-

nički nosilac. Za ovo one imaju odgovarajuće izvršne organe (jedinice za opravke i remont) na gotovo svim komandnim stepenima.

Mada su OS osposobljene za opravke i remont, ipak će u opštenarodnom ratu količine oštećenih materijalnih sredstava biti toliko velike da njihovi kapaciteti neće moći da zadovolje sve potrebe. Radi toga OS i nosioci ostalih oblika otpora moraju imati u ovoj delatnosti najširu bazu, pri čemu će se oslanjati na radne remontne organizacije, radionice svih vrsta, pa i pojedince — zanatlije na čitavom ratištu. Njihova odgovarajuća priprema u miru stvara realnu bazu za podršku u ratu. Odgovornost za ove pripreme snose društveno-političke zajednice, a posebno važnu ulogu imaju opštine i mesne zajednice, koje određuju ovakve kapacitete na celoj svojoj teritoriji, uključujući i njene delove privremeno zaposednute od strane neprijatelja.

Ratni plen je, u celini uzev, dopunski i povremeni materijalni izvor za snabdevanje u opštenarodnom ratu. U sprovođenju borbenih dejstava i ostalih oblika otpora na teritoriji privremeno zaposednutoj od strane neprijatelja, ovaj izvor snabdevanja dobija daleko veći značaj.

Manje količine ratnog plena koriste jedinice OS za sopstvene potrebe, organizovano, kao i iz ostalih materijalnih izvora, a veće količine naoružanja i vojne opreme uključuju se u materijalne rezerve OS. Ostala materijalna sredstva uključuju se u robne rezerve društveno-političkih zajednica.

ZAKLJUČAK

Materijalni izvori za vođenje opštenarodnog rata su najznačajniji deo jedinstvenog sistema materijalnih uslova opštenarodne odbrane. Svi zajedno čine materijalnu bazu, na koju se oslanjaju oružana borba i ostali oblici otpora. Ukoliko su ti izvori bolje pripremljeni i organizovani, oni će više doprineti uspehu oružane borbe i ostalih oblika otpora, kao i afirmaciji našeg samoupravnog društveno-ekonomskog i političkog sistema i koncepcije ONO.

Svi materijalni izvori nemaju isti značaj, ali je svaki značajan i nijedan se ne bi smeo da zanemari. Samo potpunim i racionalnim angažovanjem svih izvora mogu se postići najveći efekti u našim uslovima vođenja oružane borbe i drugih oblika otpora. Posebno je značajno da se materijalni izvori pripreme i organizuju na najširoj osnovi kako bi funkcionisali na celom ratištu i u svako vreme. I najmanji kapaciteti u određenim uslovima doprineće da se borbeni i drugi zadaci izvršavaju efikasno i ekonomično.

Društveno-političke zajednice imaju posebnu odgovornost u pripremanju i organizovanju materijalnih izvora za vođenje opštenarodnog rata, i to od federacije do mesnih zajednica, kao i radne organizacije svih vrsta, bez čijeg se ukupnog angažovanja ovaj obimni i složeni zadatak ne bi mogao da reši. Oružane snage su odgovorne za pripremu i organizovanje materijalnih izvora naoružanja i vojne opreme, mada se ni ovaj vrlo odgovoran zadatak ne bi mogao uspešno da razrešava bez punog angažovanja društveno-političkih zajednica i radnih organizacija.

General-major
Teufik PLETILIC
Potpukovnik
Franjo SVINJARIC